

NEDEN OKULÖNCESİ EĞİTİM?

Dr. Tanju GÜRKAN *

Yeni doğan bir çocuk, ailesi ve yakın çevresi için genellikle mutluluk kaynağıdır. Son derece çaresiz ve bakıma muhtaç olması, yakınlarının onu benimsemesinde önemli rol oynar. Özellikle çocuğun yaşamının ilk yılında temel gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılanması için tüm aile bireyleri canla başla uğraşır. Çocuk yürümeye, yarım yamalak da olsa konuşmaya başladığında çeşitli yasaklamalarla tepki görmeye başlar. Şuna ellememesi, bunu karıştırmaması, isteklerini doğru düzgün anlatması, çişini ya da kakasını haber vermesi konusunda zorlanır. Oysa «çocuğun eğitimi çok daha önce başlamıyorsa bile, doğumla birlikte başlar ve yaşam boyu sürer.¹» Bebekken, daha kelimelerin anlamlarını bilmezken, ses tonundan, mimiklerden pek çok şeyi anlar ve tepkilerini ona göre ayarlar. Sosyal bilimciler tarafından yapılan pekçok araştırma, öğrenmenin önemli bir kısmının yaşamın çok erken yıllarında ortaya çıktığını göstermektedir.² Arnold Gesell, insan beyninin okulöncesi yaşlarda hızla geliştiğini ve altı yaşına gelmeden önce hemen hemen olgunluk hacmine ulaştığını belirterek şöyle diyor: «İnsanın zihni, karakteri ve istekleri büyüme-yi şekillendiren okulöncesi yıllardaki kadar hızla bir daha asla gelişmeyecektir. Biz zihin sağlığının temelini kurmak için böyle bir şansa bir daha sahip olamayacağız.³» Aynı konuda çalışan Benjamin Bloom ve arkadaşları da, çalışmalarında on yedi yaşında ölçülen zeka miktarının % 50'sinin hamilelikle dört yaş arasında, % 30'unun dört-sekiz yaş arasında meydana çıktığını, kalan % 20'sinin de sekiz - on yedi yaşları arasında geliştiğini öne sürmektedir.⁴ Diğer bir deyişle, Bloom ve arkadaşlarına göre, zihin gelişiminde

(*) Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü.

yaşamın ilk dört yılında diğer on üç yıldaki kadar bir gelişme olmaktadır. Şüphesiz bu oranlar tartışmaya açık olmakla birlikte, gelişimin diğer yönleriyle ilgili olarak yapılan araştırmaların sonuçlarıyla birleştirildiğinde, gelişimin doğumdan yedi yaşına kadar olan dönemde en büyük hıza sahip olduğu gerçeğini ortaya çıkarır niteliktedir. Gelişimin böylesine hızlı olduğu bu dönemde verilen okulöncesi eğitimin etkisi nasıl olmaktadır? Bu olanaktan yararlanan çocuklar neler kazanmaktadır? Bu olanaktan yararlanan çocukların yararlanmayanlara kıyasla ileri oldukları yanlar var mıdır? Bu sorulara yanıt verebilmek için bugüne değin yapılmış belli başlı araştırmaların sonuçlarına göz atalım :

Okulöncesi eğitimin zihinsel gelişim üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmacılar; iyi organize edilmiş ve zengin yaşantılarla dolu bir okulöncesi eğitimin, çocukların zeka bölümlerinde (I. Q) olumlu farklar yarattığını ortaya çıkarmışlardır.⁵ Bu olumlu etki özellikle aile çevresi durağan ve uyarıcı etmenlerden yoksun olan çocukların zihin gelişimleri üzerinde daha belirgin olarak görülmektedir. Bugüne değin yapılan araştırmalardan bu konuda kesin yargılara varmak kolay olmamakla birlikte, okulöncesi eğitimin zihin gelişimini olumlu yönde etkilediğine ilişkin ipuçları olduğu söylenebilir.⁶ Okulöncesi eğitim görmüş çocukların zihinsel gelişim yönünde ileri olmaları dili kullanmada, çevrelere karşı uyanık davranmada ve düşünceleriyle daha çok katılımda bulunmada olumlu etkiler yapmaktadır.⁷

Okulöncesi eğitimin dil gelişimi üzerindeki etkisi bu kurumlarda varolan çevresel etmenler ve düzenlemelerle sıkı sıkıya ilişkilidir. Zengin çevresel etmenler ve düzenlemelerle dil gelişiminin hızlandırılabilceği görülmektedir.⁸ Okulöncesi eğitim kurumlarında çocuklar oyun malzemeleriyle uğraşırken zamanlarının yaklaşık yarısını diğerleriyle konuşarak geçirmektedir.⁹ Bu etkileşimin dil gelişimine olumlu katkısı vardır. Bu yaş grubunun alıştırma ve uyarma yöntemleri ile dil gelişimleri hızlandırılabilir.¹⁰

Okulöncesi eğitimin sosyal gelişim üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmacılar, böyle bir eğitim görmüş çocukların, insiyatif, bağımsızlık, kendine güven, merak ve çevreye ilgi gösterme gibi özelliklerinde olumlu gelişmeler saptamışlardır.¹¹ Çocukların antisosyal davranışları okulöncesi eğitim kurumuna devam süresi arttıkça azalmaktadır.¹² Yani çocuk okulöncesi eğitim kurumuna

devam ettikçe sosyal davranışlar yönünden daha uyumlu bir kişilik geliştirmektedir.

Okulöncesi eğitiminden yararlanan çocukların diğerlerine kıyasla ne durumda olduklarını inceleyen araştırmacılar bu kurumlara devam edenlerin daha avantajlı olduklarını ortaya çıkarmıştır. Şöyle ki; bu kurumlara devam edenler etmeyenlere kıyasla daha fazla meraklı davranmakta ve çevrelerine daha fazla ilgi göstermektedir.¹³ Bu çocuklar istenmeyen çocuksu davranışları daha çabuk bırakmakta ve bağımsız hareketlere daha fazla girişebilmektedir.¹⁴ İlkokulda okulöncesi eğitim kurumlarından gelmiş çocuklar grup ve sınıf arkadaşlarınınca daha bağımsız ve rahat hareket eden prestijli kişiler olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bu çocukların sosyal davranış ve beceriler yönünden daha becerili ve uyumlu oldukları gözlenmektedir. Sosyal gelişim yönünden kazanılan bu özellikler çocukların ilkokul birinci sınıftaki ders başarılarını da olumlu yönde etkilemektedir.¹⁵ Mialaret bu başarıyı şöyle açıklıyor :¹⁶

«Çocuğun ilkokulda başarı kazanmasını sağlayan şey, onun okulöncesi eğitim kurumunda edindiği bilgiler değildir. Bu bakımdan rol oynayan özellik, çocuğun orada elde ettiği toplumsal alışkanlıklardır, öğrendiği tutumlardır. İşte bunlar çocuğun yeni yaşam türü uymasını sağlar.»

Okulöncesi eğitimin en önemli etkisinin çocukların sosyal gelişimleri üzerinde görülmesi olağan bir sonuçtur. Zira bu düzeydeki eğitimin temel amacı; çocuklara her konuda iyi alışkanlıklar kazandırmak ve onları yaşadıkları kültürle bütünleştirmektir.

Özet olarak diyebiliriz ki; araştırma bulguları okulöncesi eğitimin olumlu etkileri olduğunu kanıtlayıcı yöndedir. Özellikle çevresel olanakları kısıtlı ailelerden gelen çocuklar için okulöncesi eğitim ayrı bir önem taşır. Bu tür ailelerden gelen çocukların diğerleriyle eşit koşullarda ilkokula başlayabilmeleri için okulöncesi eğitimle eksiklerinin giderilmesi gerekir. Şüphesiz okulöncesi eğitimden beklenen yararın sağlanması uygulanacak eğitim programının niteliğine bağlıdır. İyi hazırlanmamış bir program, okulöncesi eğitimi çocuklar için can sıkıcı kılmaktan öte, onlar üzerinde daha sonraki yıllarda düzeltilemeyecek kötü etkilere de neden olacaktır. Başarılı bir okulöncesi eğitim programı, küçük ço-

çocukların gelişim özelliklerine dayalı temel gereksinmelerini karşılamaya yönelik faaliyetlerden oluşmalıdır.¹⁷

Ayrıca;

- Çocuğun çok yönlü gelişimini hedef almalıdır.
- Olanaklar elverdiğince zengin bir uyarı ortamı yaratmalıdır.
- Çocukta kendine güven duygusu yaratmalı, kendini ve başkalarını saymayı öğretmelidir.
- Çocuğa kendini yönetme ve denetlemeyi öğretmelidir.
- Çocuğa manevi ve kültürel değerleri benimsetmelidir.
- Bireysel öğretime olanak tanınmalıdır.
- Yalnız çocuğa değil ana babaya da hizmet vermelidir.

Bu noktada, iyi bir programın bile başarısının büyük ölçüde onu uygulayacak öğretmenlere bağlı olduğunu da belirtmek gerekir. Zira öğretmen, programa can verecek kişidir. Diğer eğitim kademelerine kıyasla okulöncesi eğitimde öğretmenin daha önemli bir yeri vardır. Bu eğitim kademesinde öğretmen küçük çocuk için hem anne, hem baba, hem de örnek alınan insandır.

Oliver W. Holmes, çocuğun eğitimine ne zaman başlanmalıdır? sorusuna, «çocuğun doğumundan yüzyıl önce» diye yanıt vermiştir. Bu yanıt okulöncesi eğitimin önemini vurgulaması bakımından anlamlıdır. Gelecekte iyi yetişmiş, uyumlu ve başarılı bireylerden oluşmuş sağlıklı bir toplum istiyorsak, zaman geçirmeden okulöncesi eğitim konusuna daha fazla eğilmeli ve gereken önemi vermeliyiz.

K A Y N A K L A R

- 1 — Jersild Arthur T. **Child Development and the Curriculum**, New York, Teachers College, Columbia University, 1964, s. 5.
- 2 — Ebel Robert L., (Ed.), **Encyclopedia of Educational Research**, London, The Macmillan Company, 1969, s. 316.
- 3 — Gessell Arnold, **The Mental Growth of the Preschool Child**, St. Clare Shores, Michigan Scholarly Press, 1925, s. 11.
- 4 — Bloom Benjamin, **Stability and Change in Human Characteristics**, New York, Wiley, 1964.
- 5 — Wellman B.L., **The Effects of Preschool Attendance Upon Intellectual**

NEDEN OKULÖNCESİ EĞİTİM

- Development**, Child Behaviour and Development, Barker J., New York, McGraw Hill, 1943, s. 229-243.
- 6 — Sears Pauline, Edith M. Dowley, **Research on Teaching in the Nursery School**, Chicago, Mc. Nally and Company, 1965, s. 814-865.
 - 7 — Gürkan Tanju. **Okulöncesi Eğitimin İlkokuldaki Etkileri**, Eğitim ve Bilim, Cilt : 4, Sayı : 22-23, 1979-80, s. 16-26, s. 37-39.
 - 8 — Young F.M., **An Analysis of Certain Variables in a Developmental Study of Language**, Genetic Psychological Monog., 1941, 23, s. 3-141.
 - 9 — Van A.D., **Play Behaviour and Choice of Play Metarials of Preschool Children**, University of Chicago Press, 1932.
 - 10 — Dawe H.C., **A Study of the Effect of an Educational Program Upon Language Development and Related Mental Functions in Young Children**, Journal of Experimental Education, 1942, II, p. 200-209.
 - 11 — Walsh M.E., **The Relation of Nursery School Training to the Development Certain Personality Traite**, Child Development, 1931, 2. s. 72-73.
 - 12 — Vitz P.H., **Some Changes in Behaviour of Nursery School Children**, Journal of Nursery Education, 1961, 16, s. 62-65.
 - 13 — Walsh M.E., Ön. ver.
 - 14 — Pauline Sears, Edith M. Dowley, Ön. ver.
 - 15 — Gürkan Tanju. Ön. ver.
 - 16 — Mialaret Gaston, **L'Education Préscolaire Dans le Monde**, Çev : Vedat Örs., Paris, Unesco, 1975.
 - 17 — Gürkan Tanju. **Türkiye'de Okulöncesi Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesi**, Doktora Tezi, 1981, 204 s.